

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. I. Explicatur definitio religionis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

tate constitutas, & virtute, sapientiâ, aliâve prerogativâ insignes, nempe pietas & observantia, quia neque his à quibus naturale esse accepimus, neque his qui nobis exhibent documenta & exempla virtutum, possumus æquale reddere.

Secundo modo deficiunt virtutes, quarum materia non cadit sub debito rigoro, quod est debitum legale, sed dicuntur debiti earum a cœtus ex sola decencia & honestate virtutis, quod appellatur debitum morale. In quo debito est duplex gradus: nam vel potest esse necessarium simpliciter, ita ut sine illo honestas morum conservari non possit; vel solum ad melius esse, sine quo profunde rectitudo morum potest consistere, licet non perfectè. Et rursus necessarium simpliciter potest attendi vel ex parte debentis; & sic ponitur veritas, pertinet enim ad tale debitum, ut qualis homo est, talem se exhibeat alteri in factis & in verbis, in quo consistit veritas, seu veracitas. Vel potest attendi ex parte ejus cui debetur, prout aliquis recompensatur secundum id quod fecit; quandoque quidem in bonis, & ad hoc ponitur vindicativa. Pro debito necessario solum ad melius, ponuntur duæ virtutes, nempe amicitia, per quam homo tam verbis quam factis convenienter se habet ad alios quibus convivit; & liberalitas, per quam convenienter dat, non alio titulo, nisi quia ipsum dantem decet: unde in his duabus virtutibus minimum est de ratione debiti.

De justitia eleganter differit Ambrosius lib. de paradiso cap. 3. ubi eam comparat Euphrati, qui est unus è quatuor fluminibus è paradisi fonte promanantibus: Euphrates (inquit) fecunditas atque abundantia fructuum nuncupatur, præferens quoddam inigne justitia, quæ omnem pascit animam. Nulla enim virtutum latiores videtur habere fructus quam justitia, quæ magis aliis quam sibi prodest; & utilitates suas negligit, communia emolumenta præponens &c. Causam autem ceteri quæ commendant fluvii describuntur, illam accipimus, quia ejus aqua vitalis asseritur, & quæ foveat ac augeat: Deinde quia ubi prudentia, ibi & malitia; ubi fortitudo, ibi iracundia; ubi temperantia, ibi & intemperantia plerumque est, aut alia vitia: ubi autem justitia, ibi concordia virtutum est ceterarum; idè non ex locis quæ sunt, hoc est non ex parte, cognoscitur: non enim pars est justitia, sed quasi mater eorum &c.

DISPUTATIO III.

De religione, & actibus ejus.

AGIMUS prius & specialiter de religione, quam de aliis virtutibus justitiæ annexis: tum quia primum tenet locum inter justitias potenciales: tum etiam quia inter virtutes morales præstantissima est. Isidorus Pelusiota lib. 3. Epist. 268. ait quod quemadmodum in corpore valentior pulchritudinis pars est oculorum pulchritudo; ita etiam in animo præcipua pulchritudinis pars est pietas seu religio. Et Philo lib. de charitate ferè in fine, adjungi ait huic uni virtuti omnes alias, & ab ea non magis divelli posse, quam umbram à corpore quod in Sole versatur. Additque eò per illam subvehi hominem, ut qui eâ excultus fuerit, divinus quodam-

modo efficiatur, & ipsius Dei existimatione non minus honoretur, quam totus populus, & totius qui gentis dignitatem obtineat. Ratio verò tantæ in hac virtute præstantiæ est, quia hominem, à Deo quasi per creationem abjunctum, eidem per cultum debitum religat, ut egregiè declarat S. Thomas opusc. 19. contra impugnantes religionem cap. 1. ubi sic dicitur: Religio iteratam ligationem importans, ostendit ad idolum aliquem ligari, cui primò conjunctus fuerat, & ab eo distare incipit; & quia omnis creatura prius Deo existit, quam in seipsa, & ab eo processit, quodammodo ab eo distare incipiens secundum essentiam per creationem; idè rationalis creatura ad ipsum Deum debet religari, cui primò conjuncta fuerat, antequam esset, ut sic ad locum, unde exeunt flumina, revertatur. Religio ergo, juxta D. Thomam, à religendo dicitur, quia homines quodammodo Deo religat: vel à relegendo, ut vult Cicero, quia religiosus debet ea quæ sunt divini cultus frequenter legere, & in corde revolvere: vel ut docet Augustinus 10. de civit. cap. 4. à relegendo, quia Deum religere debemus, quem amiseramus negligentes. His præmissis, ut hujus præstantissimæ virtutis naturam percipiamus, ejus definitionem breviter explicare, & præcipuos ejus actus recensere oportet.

ARTICULUS I.

Explicatur definitio religionis.

DEFINITUR communiter religio: Virtus quæ debitum cultum Deo tribuit, tanquam primo omni principio. Dicitur primò virtus, quia est habitus bonus, & principium operationis laudabilis: est enim bonum & laudabile Deum colere debito seu convenienti modo. Unde hac particula repletur superstitio, seu falsa religio, quæ non est virtus, sed vitium rectæ rationi oppositum: quia vel falsum Deum pro vero colit, ut faciunt Ethnici & Pagani; vel licet verum Deum colat, non tamen honesto & convenienti modo, sed vel superfluis caeremoniis à Deo rejectis, ut faciunt Judæi; vel inutilibus ad salutem animæ, & in errore contra fidem fundatis, ut Turcæ, Hæretici, & similes. Quare particula debitum, significat hoc loco idem quod conveniens. Nomine verò cultus non solum importatur protestatio excellentiæ divinæ; sed etiam submissio seu subiectio hominis ad Deum: cultus enim, strictè sumptus & propriè, addit honori simplici submissione quamdam ejus qui honorem exhibet, ita ut seipsum inferiorem profiteatur eo quem honorat. Unde fit ut cultus non possit esse nisi circa excellentiorem; cum tamen honor id non postulet: & idè Deus Sanctos suos honorat, palam faciens eorum excellentiam; non tamen propriè colit, quia nullo modo tali excellentiæ se subicit. Nota etiam quod quamvis hoc quod est, Deo se submittere, videatur proprium humilitatis, non tamen secundum eam rationem, secundum quam religioni tribuitur: nam humilitas respicit talem submissione præcisè quia congruit nostræ utilitati, ut nos intra limites conditionis nostræ contineamus, ne per elationem extra eos feramur; religio verò respicit illam præcisè ut declarativam & protestativam divinæ eminentiæ, & ut ipsam tali submissione honoremus. Denique in definitione adducta subditur,

tanquam

ARTICULUS II.

De actibus internis religionis.

tanquam primo omnium principio, quia honor qui Deo exhibetur ut patri, & principio nostrae originis, pertinet ad virtutem pietatis; qui verò ipsi ob beneficia ab eo accepta tribuitur, spectat ad virtutem gratitudinis, quae formaliter respicit beneficium: sed cultus, qui Deo debetur ob singularem & infinitam excellentiam in omni genere perfectionis, ex qua ipsi competit esse primum principium, supremumque omnium Dominum, à virtute religionis exhibetur. Unde obiectum materiale hujus virtutis est cultus Deo conveniens, consistens in actionibus internis vel externis, quibus Dei excellentiam protestamur, adorando, laudando, sacrificando, &c. obiectum verò formale illius est specialis honestas, seu convenientia cum recta ratione, quae est in eo quod supremæ excellentiæ divinæ reddatur honor, & cultus illi conveniens. Quae ratio distinguit virtutem religionis ab aliis virtutibus, seu theologicis, seu moralibus; quippe quae non versantur circa tale obiectum formale, nec exercentur ad exhibendum Deo honorem, ob supremam ejus excellentiam, sed propter alia motiva particularia, puta ob supremam ejus veneratam, aut infinitam bonitatem.

Ex his intelliges, quanta sit præstantia virtutis religionis supra alias morales: nulla quippe eam habet obiectum ita elevatum, sicut est divinus cultus, ratione cujus ipsa religio Deum quodammodo attingit. Unde Divus Thomas hic quæst. 81. art. 6. in corp. sic discursit: *Ea quæ sunt ad finem, fortituntur bonitatem ex ordine in finem, & ideo quanto sunt finis propinquiora, tanto sunt meliora: virtutes autem morales sunt circa ea quæ ordinantur in Deum sicut in finem: religio autem magis de propinquo accedit ad Deum, quam alie virtutes morales, in quantum operatur ea quæ directe & immediate ordinantur in honorem divinum: & ideo religio præeminet inter alias virtutes morales.*

Intelliges etiam, religionem non esse virtutem theologicam, sed morale: nam virtus theologica habet ipsum Deum pro obiecto quod & immediato, ut patet in fide, spe, & charitate; illæ enim respiciunt & attingunt Deum immediatè, & tanquam obiectum quod; fides quidem ut supremam veritatem; spes ut summum bonum nostrum; charitas verò ut summum bonum in seipso, summèque amabilem propter se. At religio aliquid creatum immediatè respicit, nimirum cultum qui Deo offertur, ut termino & fini cui; divina autem excellentia est solum ratio ob quam Deo debetur talis cultus, non verò obiectum formale & immediatum religionis. Potestque id explicari & illustrari exemplo justitiæ commutativæ, quam unus homo habet ad alium: sicut enim obiectum talis justitiæ, nec est ipse proximus, nec jus existens in illo, sed res quæ ex tali jure proximo debetur; sic obiectum religionis, quæ est justitia hominis ad Deum, neque est ipse Deus, nec jus quod habet, ratione summæ excellentiæ, ut summè à creaturis colatur, sed ipse creatus cultus, debitus propter talem excellentiam.

* *

* *

Uo tantum sunt actus interni religionis, de quibus agit S. Thomas hic quæst. 82. & 83. Primus est devotio, quæ est voluntaria quædam promptitudo ad Dei cultum & famulatum: non enim quæ situr, quæ voluntas serviendi Deo, vel oblatio ad ejus famulatum, meretur nomen devotionis, sed illa tantum quæ cum promptitudine & fervore spiritus conjuncta est: unde promptitudinem illam cum devotione jungit Scriptura Exodi 35. ubi sic dicitur: *Egressæque omnis multitudo filiorum Israel obtulerunt mente promptissimâ atque devotâ primitias Domino.* Utramque etiam SS. Patres simul conjungunt, ut Ambrosius lib. 1. de Cain & Abel cap. 8. ubi de Abraham Patriarcha loquens sic ait: *Adhuc cognosce ceteris studia devotionis. Cucurrit, inquit, & accepit vitulum unum tenerum & bonum, & dedit puero. & festinavit facere eum. Vbi quæ impigra devotio, & ideo fuit munus ejus acceptum.* Talem verò devotionem, & animi promptitudinem, in his quæ ad Dei obsequium pertinent, esse actum religionis formaliter & propriè, probat S. Thomas loco citato quæst. 82. art. 2. hoc discursu. Ad eandem virtutem pertinet velle facere aliquid, & promptam habere voluntatem ad illud faciendum; quia utriusque actus est idem obiectum & motivum formale: Sed operari ea quæ spectant ad Dei cultum & famulatum, pertinet propriè ad religionem: Ergo ad illam quoque pertinet habere promptam voluntatem ad illa exequenda, quod est esse devotum.

Neque valet, si dicas, illud multò magis pertinere ad charitatem, quæ nos impellit ut Deo nos totos tradamus, illique toto corde, totâ animâ, totâ mente, totisque viribus adhæreamus, & serviamus. Respondetur enim, diversum esse utriusque virtutis motivum: nam charitas intendit Deo ut amico placere, illique ut talinos unire, & ad bona opera prompto & ferventi animo exercenda impellit, quatenus illa Deo grata sunt: religio verò intendit Deo servire propter supremam ipsius excellentiam, cultu & honore supremo dignam. Similiter licet spes, obedientia, gratitudo, & alia quædam virtutes nos inclinent ad famulandum & obsequendum Deo, id tamen faciunt ex alio motivo, quam ex sola speciali honestate, quæ est in ipso cultu divino, sive quia Deus ob supremam suæ naturæ excellentiam est dignus cui prompto animo servire velimus.

Secundus actus internus religionis est oratio, ut docet S. Thomas hic quæst. 83. art. 3. ubi sic discursit: *Ad religionem propriè pertinet, reverentiam & honorem Deo exhibere; & ideo omnia illa quæ Deo reverentia exhibetur, pertinent ad religionem: per orationem autem homo Deo reverentiam exhibet, in quantum scilicet ei se subicit, & proficitur orando se eo indigere, sicut authore suorum bonorum: unde manifestum est quod oratio est propriè religionis actus.*

Ut hæc doctrina clariùs percipiatur, & declaretur quâ ratione oratio, quæ pertinet ad intellectum, utpote quædam interna locutio & manifestatio, sit propriè actus religionis, quæ residet

A a a

in vo-